

# Przeglądy i komentarze

## PROPOZYCJE ZSRR Z DNIA 10 I 1959 ZAWARCIA TRAKTATU POKOJOWEGO Z NIEMCAMI

W dniu 10 stycznia 1959 r. minister spraw zagranicznych ZSRR A. Gromyko przyjął kolejno przedstawicieli dyplomatycznych USA, W. Brytanii, Francji w Moskwie i wręczył im noty oraz projekt traktatu pokojowego z Niemcami. Według depeszy agencji radzieckiej TASS<sup>1</sup>, w nocy do rządu USA stwierdzono m. in.:

„Rząd radziecki zwraca się z propozycją zwołania w terminie 2-miesięcznym w Warszawie lub w Pradze konferencji pokojowej w celu rozpatrzenia przedstawionego przezeń projektu traktatu pokojowego z Niemcami, opracowania i podpisania uzgodnionego tekstu traktatu.

Rząd radziecki uważa, że w konferencji pokojowej powinny wziąć udział z jednej strony rządy państw, których siły zbrojne uczestniczyły w wojnie przeciwko Niemcom, i — z drugiej strony — rządy NRD i NRF, które podpisałyby ten traktat w imieniu Niemiec.

Jeśli do chwili podpisania traktatu utworzona zostanie konfederacja niemiecka, w takim wypadku traktat mogliby podpisać przedstawiciele tej konfederacji, jak również obu państw niemieckich. — Rząd ZSRR uznaje prawo rządów NRD i NRF do porozumienia się w sprawie przyszłego przedstawicielstwa Niemiec, które wzięłyby udział w przygotowaniu i podpisaniu traktatu pokojowego”.

W dalszej części noty rząd ZSRR wyraża zgodę na ewentualne dokonanie wstępnej wymiany poglądów w sprawie treści traktatu pokojowego jeszcze przed zwołaniem konferencji pokojowej, z zapewnieniem jednak w tym wypadku odpowiedniego udziału NRD i NRF. W nocy się podkreśla, że brak traktatu pokojowego z Niemcami poważnie komplikuje sytuację w Europie, jest źródłem podejrzliwości i nieufności w stosunkach między państwami i utrudnia normalizację tych stosunków. Militarizm niemiecki wyzyskując brak traktatu pokojowego, znów podnosi głowę w Niemczech zachodnich i nabiera sił.

Rząd ZSRR z ubolewaniem podkreśla, że jego niejednokrotne propozycje, dotyczące pokojowego uregulowania stosunków z Niemcami<sup>2</sup>, nie spotkały się z pozytywnym oddźwiękiem ze strony mocarstw zachodnich, które nie podejmowały ani propozycji, ani nie chciały poważnie przedyskutować tego dawno dojrzałego do rozwiązania problemu. W obecnych warunkach zawarcie traktatu pokojowego jest właśnie tym posunięciem, które najszybciej może doprowadzić naród niemiecki do rozwiązania jego głównego zadania ogólnonarodowego — do zjednoczenia kraju.

Za powstałą w Niemczech sytuację oraz za to, że Niemcy pozostają dotychczas bez traktatu pokojowego, rząd ZSRR obarcza w znacznej mierze odpowiedzialnością rząd NRF, ponieważ obrał on kurs na remilitaryzację i ściśle związał swoją politykę z planami militarne bloku NATO, w zasadniczy sposób sprzeczny z narodowymi interesami Niemiec.

<sup>1</sup> „Trybuna Ludu“ z 12 I 1959, wyd. C. („ZSRR proponuje zwołanie konferencji dla zawarcia traktatu pokojowego z Niemcami“).

<sup>2</sup> Pierwszy projekt traktatu pokojowego z Niemcami przedstawiony został przez rząd ZSRR w dniu 15 III 1952 r. Drugi projekt zgłosił rząd radziecki w dniu 1 II 1954 r. na berlińskiej konferencji ministrów spraw zagranicznych wielkich mocarstw.

W końcowej części noty stwierdzono, że niezależnie od zawarcia traktatu pokojowego, już obecnie można także podjąć praktyczne posunięcia w sprawie Berlina, jak to proponował rząd ZSRR zwłaszcza w swej nocie do rządu USA z dnia 27 XI 1958 r.

„Utrzymywanie sytuacji istniejącej w Berlinie zachodnim — stwierdza się w nocie — oznacza przedłużanie niebezpieczeństwa przekształcenia się ‚zimnej wojny‘ w trzecią wojnę światową”.

Rząd radziecki oświadcza gotowość rozpatrzenia odpowiednich propozycji w sprawie Berlina zachodniego ze strony innych mocarstw, mając na względzie, że propozycje takie będą zmierzały do likwidacji reżimu okupacyjnego w Berlinie zachodnim i do umocnienia pokoju w Europie. W nocie powiedziano:

„Nikt nie może przeszkodzić Związkowi Radzieckiemu w zrzeczeniu się wykonywanych funkcji wobec Berlina i wobec jego połączeń z Niemcami zachodnimi oraz w uregulowaniu wynikających z tego kwestii w drodze porozumienia z NRD”.

W dniu 10 I 1959 r. minister Gromyko przyjął również ambasadora rządu NRF w Moskwie i wręczył mu radziecki projekt traktatu pokojowego z Niemcami wraz z notą do rządu NRF<sup>3</sup>. W nocie stwierdza się m. in., że na skutek braku traktatu pokojowego militarizm niemiecki odradza się i nabiera sił w NRF. Musi to wzbudzić zaniepokojenie narodu radzieckiego i innych narodów europejskich, które nie raz ucierpiały z powodu militarystycznych Niemiec. Rząd radziecki podkreśla w nocie, że uchylanie się od przygotowania traktatu pokojowego z Niemcami oznacza sprowadzenie kwestii do tego, aby naród niemiecki nie posiadał ani traktatu pokojowego, ani własnego, jednolitego państwa. Nota stwierdza, iż znaczną część odpowiedzialności za wytworzoną w Niemczech sytuację i za to, że Niemcy do chwili obecnej nie mają traktatu pokojowego, ponosi rząd NRF, przytaczając jako dowód odpowiedź rządu NRF z 5 I 1959 r. na notę rządu ZSRR z 27 XI 1958 r. w sprawie Berlina. Odpowiedź ta świadczy, że rząd NRF wszelkimi sposobami dąży do rozpatrzenia sporów i napięcia sytuacji wobec kwestii berlińskiej w celu zachowania reżimu okupacyjnego w Berlinie zachodnim. W nocie powiedziano:

„Rząd radziecki przekonany jest, że do propozycji w sprawie zawarcia traktatu pokojowego może się odnosić negatywnie ten tylko, kto nie pragnie dobra narodu niemieckiego, kto chce i w przyszłości podziału Niemiec, kto nie życzy sobie przekształcenia Europy w kontynent, na którym panowałyby trwałe pokój i bezpieczeństwo, kto wreszcie chce, aby Niemcy nadal pozostawały ośrodkiem niebezpiecznego napięcia ‚zimnej wojny‘ i poważnego zagrożenia sprawy pokoju”.

Tego samego dnia ambasador ZSRR przy rządzie NRD przekazał rządowi Niemieckiej Republiki Demokratycznej notę rządu radzieckiego wraz z projektem traktatu pokojowego<sup>4</sup>. Na wstępie rząd ZSRR wyraża swe zaniepokojenie z powodu nienormalnej sytuacji, jaka się wytworzyła w wyniku odwiekania rozwiązania jednego z najważniejszych powojennych problemów, zawarcia traktatu pokojowego z Niemcami. Naród niemiecki jest tym samym pozbawiony możliwości urzeczywistnienia w pełnych rozmiarach państwowej suwerenności i stania się pełnoprawnym członkiem rodziny narodów. Odraczenie z roku na rok pokojowego uregulowania problemów Niemiec pozostawia wiele spraw nierozwiązanymi, które dotyczą nie tylko interesów Niemiec, lecz także krajów, które uczestniczyły w wojnie z Niemcami. Nota mówi:

<sup>3</sup> „Trybuna Ludu“ z 13 I 1959, wyd. C. („Noty rządu radzieckiego do rządów NRD i NRF“).

<sup>4</sup> „Neues Deutschland“ z 11 I 1959, wyd. Berliner Ausgabe. („UdSSR unterbreitet Entwurf eines Friedensvertrages mit Deutschland“).

„Rząd radziecki wysoko ceni wieloletnie wysiłki rządu NRD w kierunku przyspieszenia przygotowań do zawarcia traktatu pokojowego z Niemcami. Wysiłki te spotykały się stale ze zrozumieniem i aktywnym poparciem ze strony rządu ZSRR”.

A dalej:

„Jeśli nie będziemy oddawać się iluzjom, lecz spojrzymy prawdzie w oczy, to uznać się musi, że odbudowa jedności Niemiec wymaga nieuchronnie przejścia przez szereg etapów na drodze zbliżenia między NRD i NRF”.

Przekazując rządowi NRD do rozpatrzenia projekt układu pokojowego rząd radziecki podkreśla, iż podstawą tego projektu jest idea pokojowego, demokratycznego rozwoju Niemiec. Rząd radziecki wychodzi z założenia, że dla NRD układ pokojowy stanowi tylko zarejestrowanie i potwierdzenie tego, co już zostało zdobyte i wywalczone w wyniku konsekwentnego wprowadzania w życie zasad Układu Poczdamskiego.

Również w dniu 10 I 1959 r. wiceminister spraw zagranicznych G. N. Firubin przyjął ambasadora PRL w Moskwie T. Gedego i wręczył mu notę rządu radzieckiego do rządu polskiego wraz z projektem traktatu pokojowego<sup>5</sup>. W nocie do rządu PRL przytacza się wymienione już w poprzednio omówionych notach stwierdzenia rządu radzieckiego w sprawie nienormalnej sytuacji, powstałej wskutek odwołania zawarcia traktatu pokojowego z Niemcami oraz odpowiedzialność rządu NRF za wytworzony stan rzeczy.

„Nie można usprawiedliwiać takiej sytuacji by państwa, które uczestniczyły w wojnie z Niemcami hitlerowskimi, zmuszone były wyczekać i pozostawać biernymi obserwatorami w tak poważnej i nie cierpiącej zwłoki sprawie, jak przygotowanie i zawarcie traktatu pokojowego z Niemcami. Państwa te, które zdołały w czasie wojny nawiązać ścisłą współpracę między sobą, mają możliwość i teraz, mimo istniejących rozbieżności znaleźć wspólny język aby doprowadzić do końca sprawę pokojowego uregulowania stosunków z Niemcami i zapewnić wreszcie narodom europejskim, z narodem niemieckim włącznie, spokojne i pokojowe życie. Konieczność rozwiązania tego zadania jest tym bardziej paląca, że w obu państwach niemieckich — NRD i NRF szerzy się ruch na rzecz najszybszego przygotowania i zawarcia traktatu pokojowego”.

A dalej:

„Rząd radziecki pragnąłby żywić nadzieję, że rząd Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej z należytą uwagą zbada wysunięte propozycje, jak również załączony projekt traktatu pokojowego z Niemcami i, ze swej strony, dołoży wszelkich wysiłków, aby konferencja pokojowa mogła pomyślnie wywiązać się ze swego odpowiedzialnego zadania”.

#### Główne zarysy projektu traktatu pokojowego

Radziecki projekt traktatu pokojowego z Niemcami zawiera wstęp oraz 6 części, podzielonych na 48 artykułów<sup>6</sup>.

Jako podpisujących przyszył traktat wymienia się we wstępie z jednej strony: ZSRR, W. Brytanię, USA, Francję, Australię, Albanie, Belgię, Białoruską SRR, Bułgarię, Brazylię, Węgry, Grecję, Danię, Indie, Włochy, Kanadę, Chiny Ludowe, Luksemburg, Holandię, Nowozelandię, Norwegię, Pakistan, Polskę, Rumunię, Ukrainę, Finlandię, Czechosłowację, Jugosławię, Unię Południowo-Afrykańską, jako „Mocarstwa Sprzymierzone i Stowarzyszone”, — a z drugiej strony Niemcy,

<sup>5</sup> „Trybuna Ludu” z 14 I 1959, wyd. C. („ZSRR przedstawił Polsce propozycje w sprawie traktatu pokojowego z Niemcami”).

<sup>6</sup> „Trybuna Ludu” z 12 I 1959, wyd. C. („Projekt traktatu pokojowego z Niemcami”) oraz „Neues Deutschland” z 11 I 1959 („Friedensvertrag mit Deutschland”).

reprezentowane obecnie przez NRD i NRF, lub — w wypadku jeśli do chwili podpisania traktatu pokojowego utworzona zostanie Konfederacja Niemiecka — Niemiecką Konfederację oraz NRD i NRF.

Dalej stwierdza się we wstępie, że wymienione powyżej państwa postanowiły zawrzeć traktat pokojowy, wychodząc m. in. z założenia, że zgodne są w swych zamiarach ostatecznego podkreślenia wywołanej przez Niemcy hitlerowskie wojny, która wielu narodom, a wśród nich i niemieckiemu, przyniosła niezmierne nieszczęścia i cierpienia. We wstępie czytamy m. in.:

„W uznaniu, że naród niemiecki w latach, jakie upłynęły od zakończenia działań wojennych, niejednokrotnie popełnił zbrodnie, popełnione w wyniku rozpetanej przez militarizm niemiecki agresji przeciwko narodom Europy;

zdecydowani nie dopuścić, by Niemcy kiedykolwiek zagroziły swoim sąsiadom lub innym państwom i rozpetaly nową wojnę;

przekonani jesteśmy, że zawarcie traktatu pokojowego posiadać będzie niezwykłe doniosłe znaczenie dla zapewnienia bezpieczeństwa w Europie i wzmocnienia pokoju w całym świecie<sup>7</sup>.

Część I: „Postanowienia polityczne i terytorialne”, zawiera 21 artykułów.

Art. 1 postanawia, że podpisane strony stwierdzają i potwierdzają zaprzestanie stanu wojny i ustanowienie pokojowych stosunków między nimi. — Art. 2 głosi:

„Do czasu zjednoczenia Niemiec w takiej lub innej formie, przez wyrażenie „Niemcy” w niniejszym traktacie rozumieć się będzie dwa istniejące państwa niemieckie: Niemiecką Republikę Demokratyczną i Niemiecką Republikę Federalną, wszystkie zaś prawa i zobowiązania Niemiec przewidziane traktatem będą się odnosić zarówno do NRD, jak i do NRF”.

Art. 3 mówi o uznaniu pełnej suwerenności narodu niemieckiego nad Niemcami, włącznie jego wód terytorialnych i przestrzeni powietrznej. — Art. 4 określa stosunki Mocarstw Sprzymierzonych i Stowarzyszonych z Niemcami na podstawie przestrzegania suwerenności i integralności terytorialnej Niemiec i nieingerencji w ich stosunki wewnętrzne, nieagresji, równości i wzajemnych korzyści. — Art. 5 zobowiązuje Niemcy do nieprzystępowania do żadnych sojuszków wojskowych, wymierzonych przeciwko któremukolwiek państwu — sygnatariuszowi traktatu, jak również do niebrania udziału w sojuszach wojskowych, których uczestnikami nie są wszystkie cztery główne sprzymierzone mocarstwa w koalicji antyhitlerowskiej: ZSRR, USA, W. Brytania i Francja. Z chwilą wejścia w życie traktatu Niemcy — NRD i NRF — będą zwolnione z zobowiązań, związanych z członkostwem w organizacjach Układu Warszawskiego oraz sojuszu Północnoatlantyckiego i Unii Zachodnioeuropejskiej. — W art. 7 „Mocarstwa” zobowiązują się poprzeć wniosek Niemiec o przyjęcie jako członka do ONZ. — Art. 8 postanawia:

„Granice Niemiec będą takie, jakimi były w dniu 1 stycznia 1959 r.”. „Do chwili zjednoczenia Niemiec w jedno państwo, terytoria NRD i NRF rozgranicza istniejąca w dniu 1 stycznia 1959 r. linia, uwidoczniona na mapie załączonej do traktatu”.

Szczególnie doniosłe znaczenie dla Polski ma art. 9, gdyż mówi on o jej granicy zachodniej. Brzmi on następująco:

„Zgodnie z Układem Poczdamskim z 1945 roku:

a) Niemcy zrzekają się wszelkich praw, tytułów prawnych i roszczeń do byłych terytoriów niemieckich położonych na wschód od linii biegnącej od Morza Bałtyckiego, nieco na zachód od Świnoujścia i stąd rzeką Odry do ujścia Nysy

<sup>7</sup> Wstęp według własnego przekładu z niemieckiego, podobnie jak i te artykuły projektu traktatu, których nie wymieniła „Trybuna Ludu” z 12 I 1959.

Zachodniej, a następnie Nysą Zachodnią do granicy czechosłowackiej, włączając w to terytorium byłych Prus Wschodnich, a także terytorium dawnego WM Gdańsk, które to terytoria przeszły pod suwerenność Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej, co Niemcy uznają”<sup>8</sup>.

Część b) tego artykułu mówi o Królewcu i przyległym obszarze, które przeszły pod suwerenność ZSRR.

W art. 10 Niemcy uznają utracenie mocy obowiązującej Układu Monachijskiego i zobowiązują się do uznania zawsze b. okręgu sudeckiego za nienaruszalną część składową Czechosłowacji. W art. 11 podejmują takie zobowiązania w odniesieniu do Alzacji-Lotaryngii jako terytorium Francji. Okręg Saary wchodzi do terytorium Niemiec. W art. 13 Niemcy uznają moc obowiązującą traktatu państwowego o reaktywowaniu niepodległego i demokratycznego państwa austriackiego z dnia 15 V 1955 r. i zawarty w nim zakaz dokonywania anszlusu.

Art. 14 i 15 mówią o „prawach podstawowych i wolnościach podstawowych człowieka” w Niemczech, a art. 16, 17 i 18 o „partiach politycznych i innych organizacjach”. Między innymi w art. 17 Niemcy zobowiązują się nie dopuszczać do reaktywowania, istnienia i działalności na terytorium Niemiec partii narodowosocjalistycznej, organizacji stanowiących jej przybudówki lub znajdujących się pod jej kontrolą, w tym organizacji politycznych, wojskowych i paramilitarnych i innych tego rodzaju organizacji, a zwłaszcza partii i organizacji odwetowych, wysuwających żądania rewizji granic Niemiec lub roszczenia terytorialne wobec innych państw”. — W art. 18 Niemcy zobowiązują się do rozwiązania i niedopuszczenia na swym terytorium

„istnienia i działalności wszelkich organizacji, w tym również organizacji emigracyjnych, prowadzących wrogą działalność w stosunku do któregośkolwiek z mocarstw sprzymierzonych”.

Art. 19, 20 i 21 zawierają „inne postanowienia”. W art. 19 Niemcy zobowiązują się uznać wyrok Międzynarodowego Trybunału Wojskowego w Norymberdze; w art. 20 nie zezwalać na propagandę mającą na celu lub mogącą spowodować czy wzmóc zagrożenie pokoju, naruszenie pokoju lub akt agresji, jak również wszelkiego rodzaju wystąpienia odwetowe z żądaniem rewizji granic, ze zgłaszaniem roszczeń terytorialnych wobec innych krajów”. W art. 21 mówi się o repatriacji obywateli Mocarstw Sprzymierzonych, którzy w wyniku wojny znaleźli się na terytorium Niemiec i o repatriacji obywateli niemieckich — specjalistów, którzy w czasie wojny i po wojnie zostali przymusowo wysiedleni z Niemiec.

Część II projektu: „Postanowienia dotyczące przywrócenia jedności Niemiec”, obejmuje artykuły od 22 do 25. — W art. 23 NRD i NRF uroczą się zobowiązują się, że nie uciekną się nigdy do siły lub groźby użycia siły w celu osiągnięcia zjednoczenia Niemiec. Art. 25 przewiduje:

„Aż do przywrócenia jedności Niemiec i utworzenia jednolitego państwa niemieckiego, Berlin zachodni będzie wolnym, zdemilitaryzowanym miastem, posiadającym swój specjalny status”.

Część III: „Postanowienia wojskowe” obejmuje artykuły od 26 do 31. — Art. 26 postanawia:

<sup>8</sup> Brzmienie art. 9 projektu traktatu w języku niemieckim: „In Übereinstimmung mit dem Potsdamer Abkommen von 1945: a) verzichtet Deutschland auf alle Rechte, Rechtstitel und Ansprüche auf ehemalige deutsche Gebiete östlich der Linie, die von der Ostsee etwas westlich von Swinemünde und von da entlang der Oder bis zum Zufluss der westlichen Neisse und entlang der westlichen Neisse bis zur tschechoslowakischen Grenze verläuft, einschliesslich des Territoriums des ehemaligen Ostpreussen, sowie auf das Territorium der ehemaligen Stadt Danzig, die der Souveränität der Volksrepublik Polen unterstellt worden sind, was Deutschland anerkennt“.

„Niemcy będą miały swoje własne narodowe siły zbrojne (lądowe, lotnicze i morskie), niezbędne dla zapewnienia obrony kraju”.

Ar. 27 zakazuje służby w niemieckich siłach zbrojnych osób skazanych za zbrodnie przeciwko pokojowi, przeciwko ludzkości i za zbrodnie wojenne. — Art. 28 przewiduje zakaz posiadania przez Niemcy, produkcji i nabywania oraz przeprowadzania doświadczeń: a) wszelkiego rodzaju broni jądrowych i innych środków masowej zagłady, z biologicznymi i chemicznymi włącznie, b) wszelkiego rodzaju rakiet i pocisków kierowanych, c) samolotów z urządzeniami dla przewożenia bomb i pocisków, d) łodzi podwodnych. Art. 30 postanawia:

„Wszystkie wojska obce, znajdujące się w Niemczech, powinny być wycofane z Niemiec najpóźniej w ciągu roku od dnia wprowadzenia w życie niniejszego traktatu”.

W dalszej części tego artykułu przewiduje się alternatywę zredukowania tych wojsk w ciągu 6 miesięcy o jedną trzecią.

„Równocześnie z wycofaniem obcych wojsk z Niemiec powinny być zlikwidowane wszystkie obce bazy wojskowe na terytorium Niemiec. W przyszłości Niemcy nie będą zezwalały na rozmieszczenie żadnych obcych sił zbrojnych i obcych baz wojskowych na swoim terytorium”.

Część IV: „Postanowienia gospodarcze” obejmuje artykuły od 32 do 40. — W art. 37 postanawia się, że Niemcy zrzekają się wszelkich roszczeń natury państwowej i prywatnej, związanych z terytoriami zwróconymi innym państwom i poddaniymi ich suwerenności.

Część V: „Reparacje i restytucje”, obejmuje artykuły 41 i 42. — W art. 41 mocarstwa uznają sprawę odszkodowań za wyrządzone im przez Niemcy w czasie wojny szkody za całkowicie uregulowaną i rezygnują ze wszystkich dalszych roszczeń. Natomiast w odniesieniu do zwrotu zidentyfikowanych przedmiotów wartości artystycznej, historycznej lub archeologicznej art. 42 postanawia, że roszczenia w sprawie zwrotu tych przedmiotów mogą być zgłoszone w ciągu 12 miesięcy od daty wejścia w życie traktatu.

„Niemcy przekażą państwom, którym zwrócono części dawnego terytorium Niemiec lub których suwerenności takie terytoria poddano, wszystkie historyczne, sądowe, administracyjne i techniczne archiwa z mapami i planami”.

Część VI: „Postanowienia końcowe” obejmuje artykuły od 43 do 48. — W art. 44 postanawia się, że wszelkie spory dotyczące interpretacji czy wykonania niniejszego traktatu, których nie udało załatwić się poprzez bezpośrednie dyplomatyczne rokowania lub w inny sposób, przedłożone zostaną komisji, w skład której wejdą przedstawiciele ZSRR, W. Brytanii, USA, Francji oraz NRD i NRF. Art. 46 przewiduje, że każde państwo znajdujące się w stanie wojny z Niemcami, a nie będące stroną podpisującą niniejszy traktat, może przyłączyć się do tego traktatu. W art. 48 postanawia się, że traktat zostanie sporządzony w językach: rosyjskim, angielskim, francuskim i niemieckim.

#### N. Chruszczow o radzieckiej propozycji zawarcia traktatu pokojowego z Niemcami

W przemówieniu na XXI nadzwyczajnym zjeździe Komunistycznej Partii Związku Radzieckiego, który się odbył w dniach od 27 I do 5 II 1959 r. w Moskwie, I sekretarz KC KPZR i premier rządu ZSRR N. Chruszczow poruszył m. in. sprawę radzieckiej propozycji zawarcia traktatu pokojowego z Niemcami<sup>9</sup>. Dokonał tego na

<sup>9</sup> „Trybuna Ludu“ z 30 I 1959, wyd. C. („Wskaźniki rozwoju gospodarki narodowej ZSRR na lata 1959—1956. Referat N. Chruszczowa na XXI nadzwyczajnym Zjeździe KPZR”).

tle oceny pokojowej polityki ZSRR i problemów stosunków międzynarodowych. Wśród problemów tych na pierwszym miejscu wymienili zagadnienie niemieckie.

„Wielkie znaczenie dla zapewnienia pokoju i bezpieczeństwa narodów — zaznaczył N. Chruszczow — ma słuszne rozwiązanie kwestii niemieckiej. Jak wiadomo, w pierwszej połowie XX wieku imperializm niemiecki dwukrotnie wywołał wojny światowe. Obecnie, przy pomocy monopolistów USA, Anglii i innych uczestników agresywnego paktu północnoatlantyckiego Niemcy zachodnie przekształcają się w główną bazę atomową i raketową NATO. W tym agresywnym bloku Niemcy zachodnie już obecnie zaczynają odgrywać czołową rolę. (...) Powstaje taka sytuacja, iż militarystom niemieckim po raz trzeci może wciągnąć ludzkość w otchłań wojny światowej”.

Biorąc pod uwagę wzrost niebezpieczeństwa wojennego ze strony NRF — zaznaczył dalej Chruszczow — ZSRR wysunął szereg nowych propozycji, dążących m. in. do stopniowej redukcji liczebności wojsk obcych w Niemczech, do całkowitego ich wycofania włącznie. „Związek Radziecki popiera plan rządu PRL w sprawie utworzenia w Europie „strefy bezatomowej” i zredukowania w tej strefie zbrojeń konwencjonalnych”. ZSRR zwrócił się również w listopadzie ub. roku do USA, Anglii i Francji z propozycją zlikwidowania pozostałości reżimu okupacyjnego w Berlinie i przekształcenia Berlina zachodniego w zdemilitaryzowane wolne miasto.

O propozycji zawarcia traktatu pokojowego z Niemcami mówił Chruszczow:

„Radykalnym rozwiązaniem problemu niemieckiego byłoby zawarcie traktatu pokojowego z Niemcami. Nic nie usprawiedliwia sytuacji, że dotychczas, w 14 lat po zakończeniu wojny, nie został jeszcze zawarty traktat pokojowy między Niemcami i państwami, które prowadziły z nimi wojnę. Taka sytuacja jest faktycznie korzystna dla tych, którzy pragną kontynuowania „zimnej wojny”. Sytuacja ta jest wykorzystywana przez mocarstwa zachodnie po to, aby utrzymać swe wojska w sercu Europy, aby posiadać tu atomowe bazy i przygotowywać nową wojnę, bezceremonialnie używając Niemiec i ich narodu jako przedmiotu przetargów”.

„Zaproponowany przez ZSRR projekt traktatu pokojowego uwzględni zabezpieczenie praw narodu niemieckiego, jego całkowitą suwerenność, wszystkie możliwości pokojowego rozwoju demokratycznego, kojarząc to z niezbędnymi posunięciami w celu zachowania bezpieczeństwa narodów i pokoju w Europie. Zawarcie traktatu pokojowego z Niemcami od razu osłabiłoby napięcie sytuacji w Europie, przyczyniłoby się do utrwalenia porządku prawnego, usunęłoby warunki krzewienia się w Niemczech zachodnich nastrojów odwetowych, uwolniłoby naród niemiecki od obcej okupacji i umożliwiłoby mu decydowanie o wszystkich zagadnieniach swej polityki wewnętrznej i zagranicznej”.

„Związek Radziecki doloży wszelkich starań, aby traktat pokojowy został zawarty i będzie działał w tym kierunku konsekwentnie i nieustrudzenie. Zawarcie traktatu pokojowego doprowadzi także do rozwiązania problemu berlińskiego na pokojowych i demokratycznych zasadach, zapewni przekształcenie Berlina zachodniego w wolne miasto wraz z koniecznymi gwarancjami nieingerowania w jego sprawy. Do udziału w tych gwarancjach należy wciągnąć ONZ. Pragniemy rokować we wszystkich zagadnieniach, aby znaleźć ich rozsądne rozwiązanie. Propozycje nasze są zgodne z tym celem. Prowadzą one do usunięcia wielu przyczyn, które rodzą napięcie w stosunkach między państwami w Europie środkowej i przyczynią się do utrwalenia pokoju”.

„Zawarcie traktatu pokojowego będzie poważnym krokiem naprzód na drodze do zjednoczenia Niemiec, któremu na przeszkodzie stoi obecne napięcie w stosunkach między obu państwami niemieckimi”.

#### Polska popiera projekt radziecki

W przemówieniu, wygłoszonym na XXI zjeździe KPZR, I sekretarz KC PZPR Władysław Gomułka oświadczył m. in.<sup>10</sup>:

<sup>10</sup> „Trybuna Ludu” z 30 I 1959 („Przemówienie W. Gomułka”).

„... Pragniemy pokoju i pokojowego współżycia z krajami o innym systemie społecznym, dążymy konsekwentnie do zlikwidowania oporów zimnej wojny, do odprężenia międzynarodowego.

Nowym tego wyrazem są wysunięte przez Związek Radziecki i uwzględnione także z Polską i innymi krajami socjalistycznymi propozycje zawarcia traktatu pokojowego z Niemcami i przekształcenia zachodniego Berlina w wolne miasto. Jest rzeczą aż nadto zrozumiałą, że cały naród polski propozycje te w pełni popiera. Do zawarcia traktatu pokojowego z Niemcami i ostatecznego zamknięcia karty drugiej wojny światowej nie chcą dopuścić tylko zachodnioniemieccy militariści i odwetowcy, tylko ci, którzy snują zbrodnicze marzenia o ponownym *Drang nach Osten* poprzez polskie granice na Odrze i Nysie, i te imperialistyczne koła, którym rosną w siłę imperializm w Niemieckiej Republice Federalnej służy za odskocznię do kontynuowania polityki zimnej wojny i zaostrzenia sytuacji w Europie i świecie”.

F. M.

#### WARTOŚĆ TZW. „NAUKOWYCH ARGUMENTÓW” REWIZJONISTÓW NIEMIECKICH

W dążeniu do uzasadnienia swych roszczeń rewizjoniści zachodnioniemieccy nie przebiegają w środkach. Przykładem tego broszura Getyńskiego Koła Roboczego (*Göttinger Arbeitskreis*) opublikowana z początkiem 1958 r. Jest to tłumaczenie niemieckiego zbioru cytaty prasy polskiej, mających świadczyć o zaniedbaniu i upadku Ziemi Odzyskanych. „Die deutschen Ostgebiete jenseits der Oder und Neisse im Spiegel der polnischen Presse” (Göttingen 1958) — brzmi tytuł broszury. „Zitate im Zerrspiegel” — nazywa broszurę Hansjakob Stehle, warszawski korespondent „Frankfurter Allgemeine Zeitung” (FAZ nr 278 z 1 XII 1958).

Pomijając sam fakt dowolnego doboru wyrwanych z kontekstu zdań, broszura zawiera jawne fałszerstwa. Dowiedziono tego w numerze specjalnym „Biuletynu ZAP” nr 326 (168-M) z dnia 30 października 1958 r. Fałszerstwa są różnego rodzaju: od zmiany sensu zdań na odwrotny, poprzez podanie opisów minionych stosunków za dzisiejsze do nie zaznaczonych opuszczeń i wstawek. Zanotowano szereg zmienionych liczb i zdań, użytych jako cytaty. A oto kilka przykładów fałszerstw (tekst niemiecki podajemy za FAZ, nr 278 z 1 XII 58 i „Der Spiegel”, nr 51 z 17 XII 58):

„*Stowo Powszechne*”, nr 304 z 21/22 XII 1957:

„Wśród repatriantów dało się obserwować zdecydowaną niechęć do osiedlenia się na placówkach gospodarki wiejskiej uspołecznionej. Obecnie niechęć ta znacznie się zmniejszyła głównie dzięki lepszej pracy komitetów wojewódzkich”.

*Tekst broszury getyńskiej:*

„Hinsichtlich der Frage der Ansiedlung der Repatrianten aus der Sowjetunion wurde auf der Tagung mitgeteilt, dass die Repatrianten einen „entschlossenen Widerwillen” gegen eine Ansiedlung in den Oder-Neisse-Gebieten bekundeten”.

„*Gazeta Zielonogórska*”, nr z 18/19 stycznia 1958 r.:

„W roku 1949 po raz pierwszy ujrzałem Słubice... W latach 1949—52... gorące głowy zapaleńców studzone zgoła nie pociągającymi perspektywami... Uprzątnię się gruzy, wyrośnie trawa, a na niej będą się pały kozy. O przemyśle, o rozbudowie, czy choćby o odnowieniu nie ma mowy. Nawet urzędy przeniesie się do Rzepina. Dziś to wspomnienie wydaje się śmieszne”.

*Tekst broszury getyńskiej:*

„In Kürze, so erklärte man der polnischen Reporterin, werde „Gras” über den Trümmern von Słubice wachsen und die Ziegen werden darauf weiden.